

БОРГОВА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ

Лютий 2022 року став відправною точкою для перегляду багатьох принципів та правил життя в Україні. Повномасштабна агресія, яка фактично прийшла на зміну гібридній війні, визначила необхідність трансформації як державної політики в усіх сферах, так і змін у функціонуванні суспільних інституцій. На перший план вийшли питання, пов'язані з національною безпекою та обороною. Проте, це не означає, що варто ігнорувати складні економічні проблеми, які накопичувалися на протязі усіх років незалежності. Прикладом таких проблем беззаперечно є управління державним боргом в контексті боргової безпеки України [6].

Відповідно до наказу Міністерства економічного розвитку України від 29.10.2013 № 1277 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України», боргова безпека держави – це рівень внутрішньої і зовнішньої заборгованості з урахуванням вартості її обслуговування та ефективності використання внутрішніх і зовнішніх запозичень й оптимального співвідношення між ними, достатній для вирішення нагальних соціально-економічних потреб, що не загрожує суверенітету держави та її фінансовій системі [4].

Ключові риси боргової безпеки держави можна виділити наступним чином (рис. 1).

Рис. 1. Сутнісні характеристики поняття «боргова безпека держави» [6]

Управління борговою безпекою держави – сукупності відповідних заходів, які держава, в особі уповноважених органів, здійснює щодо планування, організації, оцінювання, прогнозування, координації, моніторингу, розробки ефективних методів і важелів зі збереження боргового навантаження на безпечному рівні, а також скороченню вартості його обслуговування з метою забезпечення фінансово-економічної безпеки держави [1].

Об'єктом боргової безпеки держави є безпосередньо рівень державної заборгованості. Суб'єктом – органи, установи, структури, організації, які, відповідно до законодавства, повинні здійснювати функції щодо управління державним та гарантованим державою боргом, зокрема Кабінет міністрів України, Міністерство фінансів України, Державна казначейська служба України [3].

Всього у 2022 році для покриття дефіциту державного бюджету уряду вдалося залучити 51,3 мільярди доларів, з яких \$12,5 млрд склали емісія від НБУ, ще майже \$12 млрд надали США (більшу частину з яких Україна отримала на безповоротній основі), \$8 млрд наша країна позичила у ЄС, \$7,7 млрд - добула від розміщення військових облігацій, \$2,7 млрд – склали транші МВФ, ще майже \$2 млрд – у вигляді грантів та пільгових кредитів надала Канада [7].

Фінансували Україну й інші країни (більше за всіх Німеччина, Великобританія, Японія, Франція, Італія, Нідерланди), надаючи Україні значні обсяги безповоротної допомоги, та міжнародні фінансові організації (Світовий банк та Європейський інвестиційний банк).

Внутрішній державний борг є більш вигідним і менш небезпечним, ніж зовнішній. Обслуговування зовнішнього боргу і його погашення знижують фінансовий потенціал держави. У структурі зовнішнього державного боргу України на протязі періоду аналізу найбільша частка припадає на заборгованість за позиками, одержаними від міжнародних фінансових організацій та на заборгованість за випущеними цінними паперами на зовнішньому ринку (рис. 2).

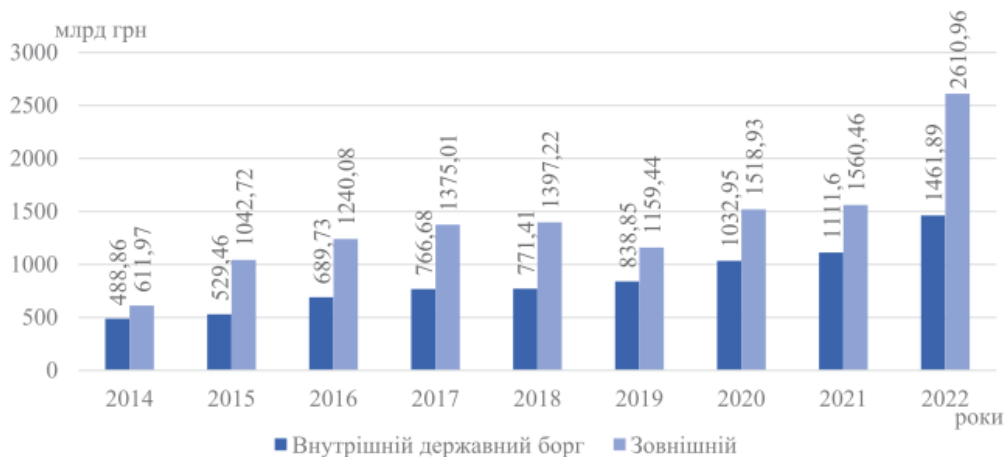

Рис. 2. Зовнішній та внутрішній борг України за 2014–2022 роки, млрд грн

Складено на підставі джерела [8]

Таким чином, державний та гарантований державою борг України за 2014–2022 роки збільшився майже в 4 рази, з 1100,83 млрд грн в 2014 році до 4072,85 млрд грн в 2022 році. На кінець 2022 року зовнішній державний борг збільшився на 60,50 млрд грн. Таке значне зростання обумовлено поточними потребами обороноздатності держави. Темпи зростання державного боргу з 2015 по 2019 невинно зменшувалися і лише пандемія, а потім війна кардинально змінили таку ситуацію.

У 2023 році Україна вже не використовувала емісію НБУ, і станом на середину серпня уряд для покриття дефіциту держбюджету встиг залучити більше 39 мільярдів доларів. З цієї суми найбільше коштів надійшло у вигляді "макрофіну" від ЄС (більше \$13 млрд). Понад \$9,5 млрд Україна отримала від розміщення облігацій внутрішніх державних позик. Ще \$8,5 млрд склала допомога та пільгові запозичення від США, і більше \$3,5 млрд - транші від МВФ за новою програмою співробітництва. І хоча у 2023 році економіка України, попри продовження війни, почала відновлюватися, держборг у першому півріччі зріс ще на 15,6%, сягнувши \$128,8 млрд.

Таким чином, проаналізувавши вищезазначене можна дійти висновку, що на даний момент проблема пошуку шляхів управління державним боргом в Україні посідає значне місце, що зумовлено стрімкою динамікою зростання боргових зобов'язань, особливо в частині зовнішнього боргу. Проблема посилюється девальвацією національної валюти, оскільки більша частина боргу має бути погашена в іноземній валюті, а обсяги експорту значно скоротилися порівняно з попередніми роками. Незважаючи на те, що останнім часом було прийнято низку нормативно-правових актів для підвищення ефективності управління державним боргом, зазначені проблеми свідчать про їх недостатню ефективність [5]. Проблема підвищення ефективності управління державним боргом і пошук шляхів її вирішення є одними з найбільш актуальних питань на сьогодні. Прискорення темпів впровадження як середньострокової стратегії управління державним боргом, так і поточної програми управління, а також удосконалення механізму управління зовнішнім державним боргом України дозволять забезпечити подальше економічне зростання та високий рівень соціальних стандартів життя українців.

Список використаних джерел

1. Вікіпедія. Вільна енциклопедія URL: <http://surl.li/mvmfo>
2. Єрмоленко О.А., Коковіхіна О.О., Лисьонкова Н.М. Боргова стійкість України: Теоретична та практична складова Економічний простір, 2023. № 185. С. 32-36.
3. Кубах Т. Г., Рябушка Л.Б. Боргова безпека України: теоретична та практична складова // Ефективна економіка, 2022. № 5.
4. Наказ «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» від 29.10.2013 № 1277 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>
5. Перестюк І. М. Удосконалення механізму управління державним боргом в Україні // Право та державне управління, 2023 № 1. С. 223-227.
6. Стеценко Б., Буряченко А., Захожай К., Прісняк С. Боргова безпека України: ключові імперативи воєнного стану // "Modeling the development of the economic systems", 2022. № 4. С. 194-199.
7. Фінансова (не)залежність. Як будемо вилазити з боргової безодні URL: <http://surl.li/mvmgfg>
Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>